

پاداش اهل ایمان در آیات و روایات

فاطمه چگینی *

چکیده

اهل ایمان کسانی هستند که دل‌هایشان به اعتقاد الهی آرام گرفته است. در قرآن و احادیث به طور مفصل به پاداش این افراد پرداخته شده است. این مقاله به کمک منابع مکتوب به شیوه نقلی و حیانی و به صورت توصیفی، با هدف توضیح این پاداش‌ها در دو دسته دنیوی و اخروی نوشته شده است. هدایت پروردگار، ولایت الهی، رحمت الهی، مغفرت الهی، محبوبیت، رزق الهی، نصرت خدا، امنیت، عزت، حسن عاقبت، استجاب دعا و بصیرت، پاداش‌های دنیوی؛ و مرگ آسان، حق شفاعت، بخشش، قبولی اعمال، اجر شهادت و بهشت، پاداش‌های اخروی اهل ایمان می‌باشند. اهل ایمان در دنیا محبوب دل‌های مردم‌اند. آن‌ها مشمول نصرت و یاری خداوند هستند و در کارها و حتی مبارزه با کافران، پیروزند. خداوند، آن‌ها را به سوی راه درست هدایت می‌کند و به آن‌ها عزت می‌بخشد؛ در آخرت نیز اعمالشان را قبول کرده و آن‌ها را از انواع نعمات بهشت بهره‌مند می‌کند. بهتر است این پاداش‌ها را بشناسیم تا انگیزه بیشتری برای رساندن خود به آن‌ها داشته باشیم؛ چنانچه قرآن کریم و روایات با مطرح کردن این پاداش‌ها، مردم را به ایمان حقیقی تشویق کرده‌اند.

کلید واژه‌ها: ایمان، مؤمن، پاداش.

* طلبه سطح دو، حوزه علمیه کوثر قزوین.

مقدمه

ایمان به معنای آرامش و اطمینان قلب است. اهل ایمان نیز افرادی‌اند که دل‌هایشان با اعتقاد به خداوند و اصول دینی و عالم غیب، آرام گرفته است. خداوند در آیه ۴۵ سوره مبارکه روم می‌فرماید: «لِيَجْزِيَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْ فَضْلِهِ» این برای آن است که خداوند، کسانی را که ایمان آورده و اعمال صالح انجام داده‌اند از فضلش پاداش دهد». سؤالی که از خواندن این آیه و دیگر آیات مشابه پیش می‌آید، این است که این پاداش‌هایی که خداوند برای اهل ایمان در نظر گرفته است، چه چیزهایی هستند؟ خداوند خود از طریق قرآن و معصومین علیهم السلام پاسخ این سؤال را به ما داده است. ما از منظر فوق به احادیث و آیات قرآن کریم پرداختیم. ما باید این پاداش‌ها را بشناسیم تا انگیزه بیشتری برای رساندن خود به آن‌ها پیدا کنیم و خود را در زمره مؤمنین قرار دهیم. با توجه به اهمیت این مسأله، این مقاله با هدف توضیح پاداش‌های مؤمنین نوشته شده است.

از نظر تبارشناسی می‌توان این موضوع را از جنبه‌های گوناگون عرفانی، روان‌شناختی و ... مورد بحث قرار داد. از منظر عرفانی، عشق خداوند به انسان و رحمتی که او با ارائه این پاداش‌ها نثار انسان می‌کند، مدنظر قرار می‌گیرد و از نظر روان‌شناختی، نقش وعده‌های پاداش الهی در هدایت رفتار دینی-ایمانی. اما، ما در این مقاله، بیش از هر چیز از منظر علم تفسیر به این موضوع پرداخته‌ایم.

در فصل پنجم کتاب «سیمای مؤمن در قرآن و حدیث» نوشته ابوالفضل بهشتی، به پاداش‌های دنیوی و اخروی مؤمنان از منظر قرآن به صورت تیتروار اشاره شده است. در مقالاتی از جمله «پاداش تقوا (قرآن)» و «پاداش ایمان به خدا (قرآن)» در سایت ویکی فقه، به پاداش مؤمنان در قرآن پرداخته شده است، اما آن‌ها را در دسته‌بندی خاصی قرار نداده‌اند. ما در مقاله حاضر، علاوه بر بیان و توضیح این صفات، آن‌ها را به دو دسته دنیوی و اخروی تقسیم کرده‌ایم.

مقاله حاضر با رویکرد توصیفی و شیوه نقلی- و حیانی به بررسی پاداش‌های مؤمنان در آیات و روایات می‌پردازد.

مفهوم‌شناسی

ایمان

ایمان در لغت

«ایمان» از واژه اَمِنَ به معنای آرامش خاطر و روان دلهره است.^۱ ایمان یعنی تصدیق نمودن و مؤمن یعنی تصدیق‌کننده و اصل آن از ماده «أمن» گرفته شده است که به معنای «ضد خوف» است.

ایمان دو استعمال دارد: «الإيمان: ضدُّ الكفر و الايمان بمعنی التصديق»؛ یکی ضدّ کفر و دیگری تصدیق، ضد تکذیب.^۲

ایمان در اصطلاح

ایمان عبارت است از اعتقاد به خداوند، جهان آخرت، نبوت و رسالت حضرت محمد صلی الله علیه و آله و سلم. این سه، ارکان ایمان می‌باشند و عقاید دیگر به شکلی به آن‌ها بازمی‌گردند.^۳

«الايمان: تصديق بالجبان و اقرار بالسان و عمل بالاركان؛ ایمان به معنی تصدیق به دل و اقرار به زبان و عمل با اعضاء و جوارح است.»^۴

۱. راغب حسینی، مفردات، ص ۲۵.

۲. ابن منظور، لسان العرب، ج ۱۳، ص ۲۱.

۳. سبحانی تبریزی، مرزهای توحید و شرک، ص ۱۷.

۴. قاضی، مواقف، ج ۳، ص ۵۲۸.

الف. پاداش اهل ایمان در دنیا

۱. هدایت پروردگار

در آیات ابتدایی سوره بقره آورده شده است که کتاب قرآن باعث هدایت متّقین می‌شود. باید دقّت کرد که منظور از متّقین چه افرادی هستند؟ چه ویژگی‌هایی دارند؟ ایمان به غیب، برپا کردن نماز، انفاق در راه خدا از جمله ویژگی‌های متّقین است.

با توجّه به مواردی که بیان شد، خداوند ما را آماده می‌کند تا بتوانیم به خوبی از هدایتش بهره‌مند شده و عملکرد بهتری داشته باشیم. خداوند متعال در سوره مبارکه مائده مراحل هدایت متّقین را بیان می‌کند:

«يَهْدِي بِهِ اللَّهُ مَنِ اتَّبَعَ رِضْوَانَهُ سُبُلَ السَّلَامِ وَ يُخْرِجُهُم مِّنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ بِإِذْنِهِ وَ يَهْدِيهِمْ إِلَى صِرَاطٍ

مُسْتَقِيمٍ»^۱ خداوند به وسیله قرآن، کسانی را که به دنبال رضایت او باشند، هدایت می‌کند؛ خداوند متّقین

را به راه‌های امن و سالم راهنمایی می‌کند، آن‌ها را از ظلمت‌ها و تاریکی‌ها به سوی نور هدایت می‌کند

و آن‌ها را به سوی راه مستقیم که همان بندگی خالصانه و عاشقانه خداوند است، هدایت می‌کند.^۲

از ویژگی‌های هدایت قرآنی به اعتقاد امام خمینی رحمه الله این است که هر طبقه به قدر استعداد

خود از آن ادراک می‌کند:

«ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ»^۳

جامعیت قرآن به گونه‌ای است که هر چیزی را که انسان برای هدایت به آن نیازمند است در بر

دارد.^۴

طبق آیات قرآن، خداوند همواره مؤمنان را مورد هدایت و حمایت مستمر قرار می‌دهد:

۱. مائده: ۱۶.

۲. مراحل هدایت قرآن، استاد حاج ابوالقاسم ایمانور؛ imanoor.com

۳. بقره: ۲.

۴. خمینی، آداب صلاة، ص ۳۱۰.

* هدایت به گفتار زیبا و راه ستوده:

«إِنَّ اللَّهَ يُدْخِلُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ... وَهُدُوا إِلَى الطَّيِّبِ مِنَ الْقَوْلِ وَهُدُوا إِلَى صِرَاطٍ الْحَمِيدِ»^۱

* هدایت در اختلافات دینی:

«كَانَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً فَبَعَثَ اللَّهُ النَّبِيِّينَ مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ وَأَنْزَلَ مَعَهُمُ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِيُحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ فِيمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ وَمَا اخْتَلَفَ فِيهِ إِلَّا الَّذِينَ أُوتُوهُ مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمْ الْبَيِّنَاتُ بَغْيًا بَيْنَهُمْ فَهَدَى اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا لِمَا اخْتَلَفُوا فِيهِ مِنَ الْحَقِّ بِإِذْنِهِ وَاللَّهُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ؛ مردم در آغاز یک دسته بودند، خداوند، پیامبران را برانگیخت تا مردم را بشارت و بیم دهند و کتاب آسمانی که به سوی حق دعوت می‌کرد، با آن‌ها نازل نمود تا در میان مردم در آنچه اختلاف داشتند، داوری کند. (افراد بالیمان در آن اختلاف نکردند) تنها (گروهی از) کسانی که کتاب را دریافت داشته بودند و نشانه‌های روشن به آن‌ها رسیده بود، به خاطر انحراف از حق و ستمگری، در آن اختلاف کردند. خداوند، آن‌هایی را که ایمان آورده بودند، به حقیقت آنچه مورد اختلاف بود به فرمان خودش، رهبری نمود. خداوند هر کس را بخواهد به راه راست هدایت می‌کند»^۲

* هدایت به سوی نور:

«اللَّهُ وَلِيُّ الَّذِينَ آمَنُوا يُخْرِجُهُمْ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ...»^۳ خداوند ولیّ و سرپرست کسانی است که ایمان آورده‌اند، آن‌ها را از ظلمت‌ها به سوی نور بیرون می‌برد...

* هدایت مؤمنان به سوی صراط مستقیم:

«وَإِنَّ اللَّهَ لَهَادٍ الَّذِينَ آمَنُوا إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ»^۴ و خداوند، کسانی را که ایمان آورده‌اند به سوی صراط مستقیم هدایت می‌کند»^۵

۱. حج: ۲۳ و ۲۴.

۲. بقره: ۲۱۳.

۳. بقره: ۲۵۷.

۴. حج: ۵۴.

۵. ویکی فقه دانشنامه حوزوی، هدایت مؤمنان (قرآن)، fa.wikifeqh.ir.

است. برخی از این راهکارها عملی هستند، مانند: پاکدامنی، صبر، فرو بردن خشم، خدمت به خانواده، دفاع از ارزش‌ها و انجام برخی نمازها و بعضی دیگر نیز اعتقادی محسوب می‌شوند، مانند: داشتن ایمان، معرفت داشتن به خدا و رسول و اهل بیت علیهم السلام و دوستی و موالات آن‌ها و همچنین داشتن درخواست صادقانه شهادت.

انسانی که در مسیر انجام وظیفه الهی کشته می‌شود شهید است و مرگ با شهادت بهترین عاقبت به خیری است و این پاداش ارزشمند را خداوند به مؤمنان حقیقی هدیه می‌دهد.^۱

۶. بهشت

بهشت جایگاهی در جهان آخرت است که مؤمنان راستین در آن ساکن می‌شوند و از نعمات الهی برخوردار می‌شوند. خداوند در آیات بسیاری از قرآن به توصیف بهشت و ویژگی‌های آن پرداخته است. خداوند در قرآن کریم می‌فرماید:

«وَعَدَ اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ وَ

رِضْوَانٌ مِنَ اللَّهِ أَكْبَرُ ذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ»^۲ خداوند به مردان و زنان بالیمان، باغ‌هایی از بهشت وعده داده

که نهرها از زیر درختانش جاری است، جاودانه در آن خواهند ماند و مسکن‌هایی پاکیزه در بهشت‌های

جاودان (نصیب آن‌ها ساخته) و (خشنودی و) رضای خدا (از همه این‌ها) برتر است و پیروزی بزرگ

همین است.»

خداوند در قرآن کریم به تمام مؤمنان اعم از زن و مرد، وعده بهترین و باارزش‌ترین پاداش‌ها را داده است؛ وعده بهشت، نعمات بهشت، رضوان الهی و از جمله ویژگی‌های بهشت که در آیات مختلف قرآن به آن اشاره شده است، عبارتند از: خرمی و شادابی، تنوع و فراوانی، جاودانگی، امنیت و آرامش و برای بهشتی شدن ملاک‌ها و معیارهایی در قرآن کریم ذکر شده است که عبارتند از: ۱- تقوا و پرهیزکاری، ۲- ایمان و عمل صالح، ۳- جهاد و پایمردی، ۴- شهادت.

۱. کیانی، کسب ثواب شهادت، www.porsemanequran.com.

۲. توبه: ۷۲.

بهشت علاوه بر پاداش‌های مادی از پاداش‌های معنوی نیز برخوردار است که برترین پاداش بهشتیان محسوب می‌شود؛ مانند نمونه به چند مورد آن اشاره خواهد شد: ۱- قرب الهی: که افراد پرهیزکار از چنین موهبتی برخوردار می‌شوند؛ ۲- رضوان: که بالاتر از همه پاداش‌ها است و بزرگترین پیروزی است؛ ۳- سلامتی: سلامتی از تمام امراض جسمی و روحی؛ ۴- پاکی دل از صفات زشت اخلاقی: دل‌ها از کینه و حسد به دور است و در صفا و صمیمیت کامل زندگی می‌کنند؛ ۵- لباس‌های زیبا و انس با دوستان و رفیقان؛ ۶- جاودانگی اهل بهشت: بهشتیان جاودانه در بهشت خواهند ماند.^۱

البته این بهشت که خداوند به مؤمنان وعده داده است به راحتی به دست نمی‌آید و با موفقیت در آزمون‌های الهی به دست خواهد آمد.

نابرده رنج، گنج میسر نمی‌شود مزد آن گرفت جان برادر که کار کرد (سعدی)

بهشت با اعتقاد راسخ و عمل صالح و ثابت ماندن در مسیر بندگی و اطاعت پروردگار به دست می‌آید. خواهان بهشت ناگزیر است که برای رسیدن به آن تلاش و کوشش فراوان کند و اگر سختی و مشکلی به او روی آورد، کم نیاورد و مقاومت کند و از خداوند بخواهد تا آخرین لحظه عمرش ثابت‌قدم بماند.

نتیجه‌گیری

مؤمنان، افرادی هستند که دل‌هایشان به وسیله اعتقاد به خداوند به حس امنیت رسیده است و حقیقتاً، کسی که می‌داند خدایی هست که مهربان‌ترین، داناترین و قدرتمندترین موجود عالم است، چرا نباید دل به او بسپارد؟ و کسی که یقین دارد خدایی این‌گونه دارد که از روی مهر و علم به او دستوراتی داده است، از دستورات او اطاعت می‌کند. چنین فردی مؤمن است و خداوند مهربان نیز پاداش‌های زیادی را به او ارزانی می‌دارد.

۱. <https://fa.wikifeqh.ir>

نکته مهم اینجا است که این پاداش‌ها تنها مربوط به آخرت نیستند، بلکه مربوط به دنیا هم هستند. پاداش‌هایی مانند: هدایت الهی، محبوبیت، رزق الهی، پیروزی، عزت و امنیت در دنیا شامل حال مؤمنان می‌شود و مواردی مانند: اجر شهادت و بهشت، اجر اخروی آن‌ها است. امید است با ایمان حقیقی بتوانیم خود را به این جوایز الهی برسانیم.

منابع

* قرآن کریم.

* نهج البلاغه، عباس ایران‌دوست، تهران: چاپ اسلامی، چاپ اول، ۱۳۴۴ هـ.ش.

کتاب‌ها

۱. ابن بابویه (شیخ صدوق)، محمد بن علی، معانی الاخبار، محقق و مصحح: علی‌اکبر غفاری، قم: دفتر انتشارات اسلامی، بی‌تا.
۲. ابن شعبه، حسن بن علی، تحف العقول، بی‌جا: مؤسسه فرهنگی دار الحديث، ۱۳۹۳ هـ.ش.
۳. ابن منظور، ابوالفضل جمال‌الدین محمد بن مکرم، لسان العرب، لبنان - بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۸ هـ.ق - ۱۹۸۸ م.
۴. بهشتی، ابوالفضل، سیمای مؤمن در قرآن و حدیث، قم: بوستان کتاب - انتشارات دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۸۲ هـ.ش.
۵. خامنه‌ای، سید محمد، انسان و جهان (مجموعه مقالات همایش بزرگداشت حکیم صدرالمتألهین - ۱۳۹۱)، تهران: بنیاد حکمت اسلامی صدرا، ۱۳۹۲ هـ.ش.
۶. خمینی، روح‌الله، آداب صلاة، تهران: مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی رحمه الله، ۱۳۸۸ هـ.ش.

۷. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات، بی‌جا: دفتر نشر کتاب، چاپ دوم، بی‌تا.
۸. سبحانی تبریزی، جعفر، مرزهای توحید و شرک، بی‌جا: مشعر، ۱۳۸۰ هـ.ش.
۹. عضالدین، قاضی، مواقف، قم: الشریف الرضی، بی‌تا.
۱۰. علیان نژادی دامغانی، ابوالقاسم، قهرمان توحید: شرح و تفسیر آیات مربوط به حضرت ابراهیم علیه السلام، قم: انتشارات امام علی بن ابی‌طالب علیه السلام، ۱۳۸۸ هـ.ش.
۱۱. قرائتی، محسن، تفسیر نور، بی‌جا: مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، ۱۳۷۴ هـ.ش.
۱۲. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی (ط- الاسلامیه)، تهران: دار الکتب الاسلامیه، ۱۴۰۷ هـ.ق.
۱۳. متین، علی، رزق و روزی از دیدگاه قرآن و حدیث، بی‌جا: پژوهشکده باقر العلوم علیه السلام، شرکت چاپ و نشر بین‌الملل، ۱۳۹۰ هـ.ش.
۱۴. مجلسی، محمدباقر، بحار الانوار، ج ۶۴، ۶۸ و ۷۵، بیروت: مؤسسه الوفاء، بی‌تا.
۱۵. محدث نوری، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، ج ۵ و ۸، بی‌جا: آل البيت، بی‌تا.
۱۶. محمدی ری‌شهری، محمد و فلاح‌زاده، سید حسین، ایمان در قرآن، قم: انتشارات دار الحدیث، چاپ اول، ۱۳۹۶ هـ.ش.
۱۷. مکارم شیرازی، ناصر و گروه از نویسندگان، تفسیر نمونه، ج ۲ و ۳، تهران: دار الکتب الاسلامیه، ۱۳۷۴ هـ.ش.
۱۸. _____، والاترین بندگان، قم: نسل جوان، ۱۳۸۳ هـ.ش.

سایت‌ها

۱۹. امیرخانی، علی، عزت و ذلت از دیدگاه قرآن، منبع صباح ۱۳۸۱ هـ.ش، شماره ۴، پرتال جامع علوم انسانی، ensani.ir.
۲۰. ایمانور، مراحل هدایت قرآن، استاد حاج ابوالقاسم، imanoor.com.

۲۱. ایمان و مؤمنان در قرآن، ۲۵ اردیبهشت ۱۴۰۳، پایگاه اطلاع‌رسانی حوزه،

<https://hawzah.net>

۲۲. بصیرت، ویکی فقه، fa.wikifeqh.ir

۲۳. جایگاه رفیع مؤمن در قیامت، pajoohe.ir، ۳ فروردین ۱۳۹۴ هـ ش، ۳:۳۹،

پژوهشکده باقر العلوم علیه السلام.

۲۴. «حالات مؤمن و کافر در هنگام مرگ» (مقاله)، <https://wikiporsesh.ir>

۲۵. حسینی خامنه‌ای، سید علی، کتابخانه دیجیتالی تبیان، تفسیر قرآن، نسخه متنی،

library.tebyan.net

۲۶. حسینی، منصور، شرایط بهره‌مندی از نصرت الهی، سرویس کیهان، keyhan.ir، اخبار،

تاریخ انتشار: ۱۱ آذر ۱۴۰۱ هـ ش، ۲۰:۳۸، کد خبر: ۲۵۴۸۵۳.

۲۷. دعای مؤمن در هر صورتی مستجاب است، خبرگزاری دانشجو، <https://snn.ir>، کد

خبر: ۹۲۱۲۸۳-۱۱:۲۷، ۲۹ اسفند ۱۳۹۹ هـ ش.

۲۸. سعدی، محمود، «شفاعت در قرآن و حدیث»، نشریه پاسدار اسلام، شماره ۲۵۷،

۱۳۸۲ هـ ش، پرتال جامع علوم انسانی.

۲۹. کیانی، جعفر، کسب ثواب شهادت، ۱۴۰۲/۲/۸، ۵:۳۶، www.porsemanequran.com

۳۰. محمدی ری‌شهری، محمد، بررسی خارج فقه، غفران الهی، حدیث نت hadith.net

۳۱. مرکز فرهنگی درس‌هایی از قرآن، حُسن عاقبت یا سوء عاقبت، <https://gharaati.ir>

تاریخ پخش ۱۴۰۰/۲/۷.

۳۲. مکارم شیرازی، آیین رحمت، فلسفه طلب مغفرت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم،

makarem.ir، aeen_e_rahmat

۳۳. هدایت مؤمنان (قرآن)، ویکی فقه دانشنامه حوزوی، fa.wikifeqh.ir

۳۴. <https://fa.wikifeqh.ir>